

Vragen en antwoorden Belastingdienst verduidelijken complexiteit Wet toekomst pensioenen

Vanwege de Wet toekomst pensioenen (WTP) zijn de eerste Vragen en Antwoorden (V&A) gepubliceerd door de Kennisgroep pensioenen loonbelasting. In deze bijdrage behandelen wij, na enkele inleidende beschietingen, de dertien WTP-gerelateerde V&A die op de kopijdatum zijn gepubliceerd. Tot slot behandelen wij een fiscale weeffout in de WTP die niet met een V&A kan worden opgelost.

■ VRAGEN EN ANTWOORDEN ZIJN BELEID

De V&A zijn standpunten, vormen (en leiden tot eenheid van) beleid en zijn bindend voor de Belastingdienst. Door de publicatie ervan ontstaat openbaarheid. Sinds 1 april 2023 publiceren alle kennisgroepen van de Belastingdienst hun standpunten. Op deze manier kan in de praktijk rekening gehouden worden met dat beleid.

Transitierecht, overgangsrecht en overgangsrecht progressieve premies

Het is van belang onderscheid te maken tussen het fiscale transitie recht (artikel 38q Wet op de loonbelasting 1964, hierna Wet LB), het algemene fiscale overgangsrecht (artikel 38b, eerste lid Wet LB) en het overgangsrecht progressieve premies (artikel 38r Wet LB). In artikel 38q Wet LB is sinds 1 juli 2023 geregeld dat het zogenoemde Witteveen-kader van toepassing blijft op een regeling die op 30 juni 2023 bestaat en niet voldoet aan het fiscale WTP-kader. Artikel 38q heeft verschillende effecten. Allereerst gelden er tot en met 2027 (einde transitieperiode) twee pensioenversies van de Wet

LB en daarmee een lappendeken aan pensioenregelingen in Nederland. Het tweede effect is dat er nog werknemers kunnen toetreden tot regelingen volgens het Witteveen-kader. Het derde effect is dat een regeling nog kan worden aangepast, binnen de regels van het Witteveen-kader.¹ Het vierde effect is dat als er in de Witteveen-regeling een WTP-element wordt opgenomen dat niet past binnen het Witteveen-kader de regeling onzuiver wordt als deze niet geheel voldoet aan het WTP-kader.

De algemene overgangsbepaling van artikel 38b Wet LB staat sinds jaar en dag in de wet. Het artikel regelt dat als een pensioenregeling is aangepast aan het meest actuele fiscale regime, opgebouwde aanspraken onder een oud fiscaal regime niet tot onzuiverheid of bovenmatigheid leiden. Artikel 38q geldt dus tot het moment dat de pensioenregeling wordt aangepast aan de WTP, daarna geldt artikel 38b dat betrekking heeft op reeds opgebouwde aanspraken onder het Witteveenregime.

Hierna bespreken wij de relevante V&A.

V&A 23-010 Bestaande pensioenregeling gefaseerd aanpassen aan WTP (algemeen)

De titel van het V&A kan voor verwarring zorgen: een Witteveenregeling kan immers niet gefaseerd worden aangepast aan de WTP. Artikel 38q Wet LB is hier heel duidelijk over. Een Witteveenregeling kan alleen worden aangepast binnen de normeringen van het Witteveen-kader. Het V&A geeft aan dat op grond van artikel 38q gefaseerde aanpassing van een regeling aan de WTP mogelijk is, zolang de normeringen van het Witteveen-kader niet overschreden worden. In het V&A wordt het voorbeeld gegeven waarin in een Witteveenregeling het partnerpensioen bij overlijden (artikel 18b Wet LB zoals dit per 1 juli luidt) op de WTP-norm wordt gestoeld. Als de hoogte van dat partnerpensioen bij overlijden niet hoger uitkomt dan het diensttijdafhankelijke partnerpensioen bij overlijden op grond van artikel 18b Wet LB zoals dat op 30 juni 2023

Jan-Olivier Kuijkhoven en Dirk de Wit

Mr. J.O. Kuijkhoven en D. de Wit Msc. zijn als pensioenfiscalist respectievelijk pensioeneconoom verbonden aan KWPS Employee Benefits & Risk Management B.V.

luidde, dan leidt de aanpassing niet tot een bovenmatig pensioen volgens de Witteveennorm.²

V&A 23-008 Wijzigingen fiscale pensioenkader ten gunste van de (gewezen) werknemer (algemeen)

Voor de op 30 juni 2023 en de onder toepassing van het transitierecht van 38q opgebouwde aanspraken geldt na transitie naar een WTP-regeling de eerbiedigende werking van het algemeen overgangsrecht van artikel 38b Wet LB, zoals hiervoor toegelicht. Was het de afgelopen decennia zo dat de fiscale grenzen steeds verder zijn beperkt, van-

Vanwege de Wet toekomst pensioenen is het fiscale pensioenkader voor het eerst in jaren op een aantal punten ten gunste van de werknemer gewijzigd.

wege de WTP is het fiscale pensioenkader voor het eerst in jaren op een aantal punten ten gunste van de (gewezen) werknemer gewijzigd. In dit V&A wordt aangegeven dat op de onder het Witteveenkader (en dus de onder het transitierecht van 38q) opgebouwde aanspraken de WTP-normeringen mogen worden toegepast als deze ten gunste zijn van de (gewezen) werknemer, op basis van artikel 38b. Dat mag alleen als de Witteveen-aanspraken (nog) niet zijn omgezet in WTP-aanspraken. Als voorbeeld wordt het hierna te behandelen V&A 23-005 genoemd.

V&A 23-005 Uiterste moment vervroegde ingangsdatum ouderdomspensioen (artikel 18a Wet LB)

In artikel 18a, vierde lid Wet LB is bepaald dat het ouderdomspensioen niet eerder vervroegd mag ingaan dan op de eerste dag van de kalendermaand waarin de (gewezen) deelnemer 10 jaar verwijderd is van de voor desbetreffende kalenderjaar geldende AOW-leeftijd. De vraag wordt behandeld of de ingangsdatum eerder dan deze 10 jaar mag zijn, als de intentie is om het arbeidzame leven eerder te beëindigen. Het antwoord is nee, omdat de wettekst hier geen ruimte voor geeft. De 10 jaar is een generieke begrenzing. Een (gewezen) deelnemer kan een pensioenuitkering in 2023 dus niet eerder laten ingaan dan op leeftijd 56 en 10 maanden.³

In het V&A wordt vervolgens gewezen op artikel 38b, eerste lid Wet LB. De 10-jaarseis is begunstigend voor de (gewezen) deelnemer, althans ten opzichte van het Witteveenkader. Op basis van het Witteveenkader kan een pensioenuitkering slechts eerder ingaan voor zover de inkomensgenereren-

de activiteiten in gelijke mate worden verminderd. Deze voorwaarde geldt alleen niet als de werknemer de leeftijd heeft bereikt die vijf jaar lager is dan de voor de betreffende werknemer geldende AOW-leeftijd. Vanwege het gunstige karakter van de 10-jaarseis mag deze vanaf 1 juli 2023, maar niet eerder dan dat de transitie naar een WTP-regeling is gemaakt, toegepast worden op onder het Witteveenkader (en dus de onder het transitierecht van 38q) opgebouwde aanspraken.

Als een werknemer het pensioen krachtens een regeling conform het Witteveenkader eerder wil laten ingaan dan gedurende de 10-jaarsperiode, dan is dit ook mogelijk. Dan moet wel weer worden voldaan aan de eisen van het Witteveenkader. In dat geval geldt alsnog de eis dat het werkzame leven in zoverre beëindigd moet zijn, conform hetgeen hiervoor vermeld.

V&A 23-013 Variabele uitkeringen uit een arbeidsongeschiktheidspensioen na invoering van de WTP (artikel 18 Wet LB)

In dit V&A wordt bevestigd dat de keuze voor een vaste of variabele pensioenuitkering ook geldt voor een arbeidsongeschiktheidspensioen en zijn de vindplaatsen in de parlementaire geschiedenis vermeld. Opgemerkt wordt dat als de eerste uitkering niet uitgaat boven het laatstverdiende loon het pensioen naar maatschappelijke opvattingen niet bovenmatig is.

V&A 23-014 Maximering compensatiepremie en compensatiebedrag (artikelen 18a en 18s Wet LB)

In het geval er sprake is van overstap van een Witteveenregeling naar een WTP-regeling, zal met name in het geval van pensioenfondsen sprake zijn van compensatie in de vorm van extra pensioen in de zin van artikel 150f PW. Artikel 38s Wet LB verhoogt in dat geval de fiscale ruimte van artikel 18a naar 33%. Is er sprake van een vlakke premie van 25% dan mag de compensatiepremie

1 TK 2021–2022, 36 067, nr. 3, blz. 440.

2 Als het basisdeel van een pensioenregeling wordt uitgevoerd door een bedrijfstakpensioenfonds en de excedentregeling door een verzekeraar of PPI, bestaat er theoretisch gezien de mogelijkheid dat de ene uitvoerder al wel en de andere uitvoerder nog niet aan het WTP-regime kan voldoen. Beide delen vormen echter fiscaal gezien een regeling. Wij verwijzen naar onderdeel 3.8 van het Verzaamelbesluit pensioenen van 10 juli 2023 (Staatscourant 2023, 18570).

3 Artikel 18a, vierde lid geeft sociale partners overigens de mogelijkheid om de uiterste ingangsdatum in de regeling lager te stellen, bijvoorbeeld op 56 jaar. De bedoelde 10-jaarsperiode is dan niet van toepassing. De uitzondering lijkt alleen te benutten als de deelnemer feitelijk op de 56-jarige leeftijd pensionneert. Bij een vroeger gekozen ingangsdatum dan 56 wordt immers niet voldaan aan de 10-jaarseis en bij een latere ingangsdatum niet aan de eis van de uiterste ingangsdatum.

op macroniveau maximaal 8% bedragen. De individuele compensatie die de deelnemer ontvangt, is geen pensioenpremie in de zin van artikel 18a Wet LB. Iedere werknemer zal 25% aan vlakke premie ontvangen, maar de individuele compensatie mag

Is er sprake van een vlakke premie van 25% dan mag de compensatiepremie op macroniveau maximaal 8% bedragen.

(veel) hoger of lager zijn dan 8%, bijvoorbeeld 12%. Het is aan de sociale partners de compensatie zo in te zetten dat er in de verschillende situaties zo optimaal mogelijk kan worden gecompenseerd.

V&A 23-011 Bijspaar ruimte in een WTP-pensioenregeling (artikelen 18a en 38s Wet LB)

Is er sprake van een pensioenregeling zonder compensatieregeling, dan is het berekenen van de bijspaar ruimte voor de deelnemer in enig jaar nogal simpel. Het is een kwestie van de feitelijke grondslag vergelijken met de fiscaal maximale grondslag en feitelijke premiepercentage vergelijken met het toegestane percentage van (nu) 30% van artikel 18a Wet LB. Het verschil is de bijspaar ruimte.

Is er sprake van een compensatieregeling en wordt er op macroniveau meer dan 3% compensatiepremie ingelegd, dan verlaagt dit de bijspaar ruimte. Als de vlakke premie 25% is en de compensatiepremie 8% (zie voorbeeld V&A 23-014), dan wordt de bijspaar ruimte voor de werknemer met 5% verlaagd. De bijspaar ruimte is nihil, want $33\% (30\% + 3\%) - 33\% (25\% + 8\%) = 0\%$. Als er op macroniveau minder dan 3% wordt ingeregeld, dan tast dit de bijspaar ruimte niet aan. Bij een vlakke premie van 25% en een compensatiepremie van 3% of minder is de bijspaar ruimte $30\% - 25\% = 5\%$.

De individuele compensatie die een deelnemer ontvangt, is niet relevant voor de bepaling van de hoogte van de bijspaar ruimte. Als de individueel te ontvangen compensatie 12% bedraagt (zie hiervoor V&A 23-014), dan wordt voor de bepaling van de bijspaar ruimte nog steeds uitgegaan van de compensatiepremie op macroniveau. Een feitelijke individuele compensatie van (bijvoorbeeld) 12% verandert de uitkomst van de twee voorbeelden in de vorige alinea niet. De bijspaar ruimte blijft 0%, respectievelijk 5%.

V&A 23-003 Indexatie partnerpensioen bij overlijden op of na pensioendatum (artikel 18b Wet LB)

In artikel 18d, zesde lid Wet LB is opgenomen dat een partnerpensioen en wezenpensioen bij overlijden voor de pensioendatum (artikel 18b, spec-

tiefelijk 18c) geïndexeerd mag worden. Een dergelijke bepaling ontbreekt in artikel 18a, waardoor de vraag is voorgelegd of een partnerpensioen bij overlijden na de pensioendatum ook mag worden geïndexeerd. Het V&A antwoordt hier positief op, ook ten aanzien van het ouderdompensioen. De hoogte van de uitkeringen wordt uitsluitend bepaald door het beschikbare pensioenkapitaal op de pensioendatum en er vindt geen fiscale toetsing op de hoogte plaats op grond van artikel 18a. Logischerwijze geeft het V&A aan dat de pensioen-uitvoerder rekening moet houden met de lasten van het stijgende karakter en daarom een lagere begunstiging zal moeten definiëren. Anders zou er geld bij getoverd moeten worden.

V&A 23-004 Imputatie op kapitaalsbasis opgebouwd partnerpensioen bij overlijden voor pensioendatum (artikel 18b Wet LB)

Op basis van artikel 18b Wet LB mag een partnerpensioen bij overlijden voor de pensioendatum niet meer dan 50% van het laatstgenoten pensioengevend loon bedragen. Dit pensioen mag alleen op risicobasis worden verzekerd. In veel Witteveenregelingen is het partnerpensioen bij overlijden voor de pensioendatum opgebouwd op kapitaalsbasis. De overstap naar de WTP kan betekenen dat het partnerpensioen bij overlijden voor de pensioendatum hoger is dan 50% van het laatstgenoten loon. In het V&A is vermeld dat dit toegestaan is op grond van het overgangsrecht van artikel 38b, eerste lid Wet LB. Het Witteveenkader blijft van toepassing op aanspraken die zijn opgebouwd met toepassing van dat kader. Deze algemene regel geldt ook voor het partnerpensioen bij vooroverlijden.

Wordt er ingevaren of anderszins overgedragen, dan is het Witteveenkader niet relevant en is er sprake van een WTP-situatie. Het kapitaal gedekte partnerpensioen wordt in dat geval omgezet in persoonlijk pensioenvermogen dat vanwege het verbod op restitutie niet meer benut kan worden voor een partnerpensioen bij overlijden voor de pensioendatum.

V&A 23-015 Partnerpensioen bij overlijden voor de pensioendatum, uitgedrukt in percentage van de pensioengrondslag (artikel 18b Wet LB)

Het is toegestaan het partnerpensioen bij overlijden voor de pensioendatum uit te drukken in een percentage van de pensioengrondslag, als de grens van 50% van het salaris maar niet overschreden wordt. De Belastingdienst kan deze materiële toets aanleggen vanwege de tekst van artikel 18b Wet LB; alles lager dan het maximum is fiscaal gezien mogelijk.

V&A 23-006 Overgangsrecht voortgezette premie-inleg bij arbeidsongeschiktheid (artikel 38c Wet LB)

Dit V&A behandelt de mogelijkheden met betrekking tot arbeidsongeschiktheid en voortgezette

premie-inleg die al bestond vóór de invoering van de WTP. De hoofdregel is dat de pensioenregeling van de arbeidsongeschikte (gewezen) deelnemer moet worden aangepast aan het nieuwe fiscale kader. Er zijn echter drie uitzonderingen:

1. De premiegrens van artikel 18a, eerste lid Wet LB mag worden overschreden, wat betekent dat de premie boven de 30%-grens mag uitkomen.
2. Het partnerpensioen bij overlijden vóór pensioendatum en het wezenpensioen hoeven niet op risicobasis te zijn verzekerd. Dit betekent dat een verzekerd partnerpensioen op spaarbasis gehandhaafd mag blijven.
3. Het partnerbegrip van artikel 18, eerste lid Wet LB 1964 zoals dat gold vóór de invoering van het WTP wordt behouden en toegepast.

Opvallend is dat er geen uitzondering wordt gemaakt voor de normering van het partnerpensioen uit artikel 18b Wet LB. Het verzekerde partnerpensioen van een arbeidsongeschikte deelnemer mag derhalve niet meer bedragen dan 50% van het laatstgenoten pensioengevend loon. Het ontbreken

Het verzekerde partnerpensioen van een arbeidsongeschikte deelnemer mag derhalve niet meer bedragen dan 50% van het laatstgenoten pensioengevend loon.

van deze uitzondering is mogelijk rekenkundig te verklaren: de oude salarisdiensttijdnorm leidt bij minder dan 49 dienstjaren nimmer tot een partnerpensioen dat meer bedraagt dan 50% van het laatstgenoten pensioengevend loon.

V&A 23-012 Inhaal en inkoop onder het overgangsrecht van artikel 38q Wet LB

In dit V&A wordt de vraag beantwoord of in de transitieperiode tot 2028, met toepassing van het Witteveenkader, inhaal en inkoop kan plaatsvinden volgens de systematiek van dat Witteveenkader. Het antwoord, geheel in lijn met artikel 38q Wet LB, is dat dit mogelijk is en dat ook diensttijd voor de inwerkingtreding van de WTP zich leent voor inhaal en inkoop op basis van het Witteveenregime.⁴ Het V&A vermeldt ook dat als de pensioenregeling eenmaal is aangepast aan het WTP-kader de eventuele onbenutte fiscale ruimte ter zake het Witteveenkader niet langer kan worden benut. Dit antwoord is naar onze mening in overeenstemming met de wetssystematiek: wordt een regeling aangepast aan de WTP, hetgeen uiterlijk geschied moet zijn per 31 december 2027, dan is artikel 38q Wet LB niet langer van toepassing. Hoewel bestaande aanspraken gerespecteerd worden op

grond van artikel 38b, eerste lid Wet LB, bestaat het Witteveenkader niet langer en bestaat de ruimte voor inhaal en inkoop evenmin. Voor de volledigheid merken wij op dat artikel 38t Wet LB er voor zorgt dat ten aanzien van deze dienstjaren evenmin ruimte is voor inhaal conform de WTP-systematiek. Het devies is dus inhalen en inkopen onder de Witteveenregels, zolang het kan (en passend is) voor de deelnemer. Wordt overigens gebruik gemaakt van het overgangsrecht progressieve premies, dan blijft inhaal en inkoop op basis van artikel 38r wel degelijk mogelijk ten aanzien van dienstjaren tot en met 30 juni 2023 en dienstjaren waarop 38q plaatsvindt. Zie het hierna te behandelen V&A 23-007.

V&A 23-007 Voorwaarden overgangsrecht progressieve premies (artikel 38r Wet LB)

Op 30 juni 2023 bestaande premieovereenkomsten met een gestaffelde premie en bij verzekeraars ondergebrachte uitkeringsovereenkomsten met een actuariële premie mogen ook na afloop van de transitieperiode blijven bestaan, mits er na de transitie sprake is van een premieovereenkomst en de staffel voldoet aan artikel 38r Wet LB. In dit V&A wordt de vraag beantwoord hoe het overgangsrecht progressieve premies in drie bijzondere situaties toegepast moet worden, na afstemming met het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Deze afstemming was nodig omdat artikel 38r verwijst naar artikel 220e Pensioenwet. Het V&A vermeldt allereerst dat het overgangsrecht van artikel 38r Wet LB toegepast mag worden op een premie-regeling met een verplichte vlakke premie en een vrijwillig leeftijdsafhankelijk bijspaardeel. Werknemers mogen dus blijven bijsparen tot maximaal de premiestaffel uit 38r Wet LB, als de werkgever het overgangsrecht progressieve premie van toepassing laat zijn. In hoeverre toepassing van het overgangsrecht gewenst is in het geval van een vlakke werkgeverspremie, is overigens de vraag. Voor veel werknemers leidt de premie uit artikel 18a Wet LB van 30% immers direct tot meer fiscale ruimte dan de staffel van 38r Wet LB.

Tevens beschrijft dit V&A de situatie van een basisregeling met doornsneepremie bij een BPF en een excedentregeling met progressieve premie bij een verzekeraar. Het overgangsrecht progressieve premies is dan alleen van toepassing op de werknemer die op de dag voor de transitie naar een WTP-regeling al daadwerkelijk pensioen opbouwde in het verzekerde excedentdeel van de pensioenregeling. Dezelfde redenatie wordt gevolgd in de derde in dit V&A omschreven situatie. Op werknemers die feitelijk nog geen premie hebben ingelegd vanwege een minimale toetredingsleeftijd of wachttijd is het overgangsrecht progressieve premie niet van toepassing.

⁴ Zie Handreiking inhaal en inkoop van pensioen (versie 15 mei 2020)

V&A 23-009 Overgangsrecht netto pensioenregeling (artikel 10a.27 Wet IB 2001)

Wij merken allereerst op dat de naam van dit V&A verwarring kan wekken. Dit V&A gaat namelijk over de tegenhanger van het *transitierecht* van artikel 38q Wet LB. Deze tegenhanger is artikel 10a.27 Wet IB 2001 en hierin is, zoals de Belastingdienst aangeeft in het V&A, geregeld dat een netto pensioenregeling die reeds bestaat per 30 juni 2023 niet meteen hoeft te voldoen aan het nieuwe fiscale kader van de Wet IB. In tegenstelling tot (bruto) pensioen is er echter geen overgangsrecht progressieve premies voor netto pensioen in het leven groepen, omdat netto pensioen gefinancierd wordt door de werknemer en er geen arbeidsrechtelijke afspraken gelden. Per 1 januari 2028 is het dus altijd einde staffel voor netto pensioen. Netto pensioenregelingen die na 1 juli 2023 worden opgezet moeten, net als (bruto) pensioen, direct voldoen aan de WTP-regels in de Wet IB.

Fiscale weeffout seniorenregeling en nabestaandenpensioen bij overlijden voor pensioendatum

Wij eindigen dit artikel met een constatering die niet kan worden opgelost met een V&A. In het geval van een loonsverlaging voor een oudere werknemer mag de pensioenopbouw onder voorwaarden plaatsvinden op basis van het loon voorafgaande aan de loonsverlaging. Dit is en was geregeld in artikel 10a, eerste en vierde lid Uit-

Het nabestaandenpensioen bij vooroverlijden in het geval van een loonsverlaging mag maximaal 50% zijn van het verlaagde loon. De Belastingdienst heeft bevestigd dat er sprake is van een omissie.

voeringsbesluit loonbelasting 1965. Het eerste lid van 10a verwijst sinds 1 juli 2023 alleen nog naar artikel 18a Wet LB (ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen bij overlijden op of na de pensioendatum). Het gevolg hiervan is dat het nabestaandenpensioen bij vooroverlijden (geregeld in artikel 38b Wet LB) in het geval van een loonsverlaging maximaal 50% mag zijn van het verlaagde loon. De Belastingdienst heeft bevestigd dat er sprake is van een omissie en is inmiddels in overleg getreden met het ministerie van Financiën. Naar verluidt wordt er gewerkt aan een oplossing. De weeffout doet zich niet voor zolang ten aanzien van een bestaande pensioenregeling gebruik wordt gemaakt van het transitie recht en de Wet op de loonbelasting 1964 nog van toepassing is zoals deze wet luidde op 30 juni 2023. ●